

Biblical Roots of Midrashic 'Stories' (שיעור מס' 188) Towards An Understanding of Midrashic Methodology

Rabbi Moshe Shulman

אגדות ה'משלימות' את הפערים שמתיר המקרא. במקרה זה, כמו במקרים אחרים, נשאלת השאלה: על מה מבוססים דברי חז"ל? מדוע הם בחרו לספר דווקא אגדה כזו על אברהם ודווקא אגדה אחרת על יעקב? נראה, שחז"ל נעזרו בכלל הידוע - "דברי תורה עניים במקום אחד ועשירים במקום אחר" (ירושלמי ר"ה ג:ה). בכל מקום שנתרו בו פערים בסיפור המקראי, חז"ל השווו את הדמות או את העניין שעליהם מדובר לסיפור מקראי מקביל. השוואה זו - היא שנותנת את הבסיס להשלמת הפערים, ליצירת מעין 'פוטומונטאז' ולהשלמת חוליות בפאזל של הסיפור הסתום.

פנחס הוא אליהו

6. אליהו - מל"א יט

(ו) ויאמר קנא קנאתי לה' אלקי צבאות פי עזבו ברידת בני ישראל את מן החתית הרסו ואת בניאיד הרגו בחרב ואותר אני לבדי ויבקשו את נפשי לקחתה:

5. פנחס - במדבר כה

(יא) פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי מעל בני ישראל בקנאו את קנאתי בתוכם ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי:

7. ירושלמי ראש השנה פרק ג הלכה ה

דברי תורה עניים במקומן ועשירים במקום אחר

I אברהם אבינו ומעשה "כבשן האש"

8. בראשית רבה (וילנא) פרשה לח

1. וימת הרן על פני תרח אביו, רבי חייא בר בריה דרב אדא דיפו תרח עובד צלמים היה, חד זמן נפיק לאתר, הושיב לאברהם מוכר תחתיו, הוה אתי בר אינש בעי דיזבן והוה א"ל בר כמה שנין את, והוה א"ל בר חמשין או שיתין, והוה א"ל ווי ליה להווא גברא דהוה בר שיתין, ובעי למסגד לבר יומי, והוה מתבייש והולך לו, חד זמן אתא חד איתתא טעינה בידה חדא פינד דסולת, אמרה ליה הא לך קרב קודמיהון, קם נסיב בוקלסא בידיה, ותבריהון לכולהון פסיליא, ויהב בוקלסא בידא דרבה דהוה ביניהון, כיון דאתא אבוה א"ל מאן עביד להון כדין, א"ל מה נכפר מינד אתת חדא איתתא טעינה לה חדא פינד דסולת, ואמרת לי הא לך קריב קודמיהון, קריבת לקדמיהון הוה דין אמר אנא איכול קדמאי, ודין אמר אנא איכול קדמאי, קם הדין רבה דהוה ביניהון נסב בוקלסא ותבריהון, א"ל מה אתה מפלה בי, וידעין אנון, א"ל ולא ישמעו אזניך מה שפיד אומר.
 2. נסביה ומסריה לנמרוד, א"ל נסגוד לנורא, א"ל אברהם ונסגוד למיא דמטפין נורא, א"ל נמרוד נסגוד למיא, א"ל אם כן נסגוד לענא דטעיין מיא, א"ל נסגוד לענא א"ל אם

1. ביבלוגרפיה קצרה:

- רמב"ם, הקדמה לפרק חלק, מהדורת רמב"ם לעם, מוסד הרב קוק, עמ' קיז, ד"ה וממה שאתה צריך לדעת, ואילך
- רשב"ם (בר' לו: ב) - "הפשטות המתחדשים בכל יום"
- ר' שמואל הנגיד "מבוא התלמוד", ד"ה והגדה
- ר' אברהם בן הרמב"ם ("מאמר על אודות דרשות חז"ל", עין יעקב)
- רמב"ן, ספר הויכוח (סעי' ל"ט, הוצאת מוסד הרב קוק, עמ' שח)
- רמב"ן, ספר האמונה והבטחון (כתבי הרמב"ן, ח"ב, עמ' שע"ח)
- שלטי גבורים (ע"ז ו. בדפי הרי"ף, בשם הריא"ז)
- ר' שמשון רפאל הירש (אגרת אל ר' פינחס משה אליהו וחסלה)
- ר' יוסף קרא (שמי"א א: יז)
- ר' אברהם בן הרמב"ם (מאמר על אודות דרשות חז"ל, הקד' לעין יעקב)
- מהר"ל (באר הגולה, הבאר השלישי)
- ר' צבי הירש חיות ("מבוא האגדות", בהקדמה לעין יעקב)
- מאמר האגדות לרמח"ל

2. רמב"ם (מורה נבוכים חלק ג' פמ"ג)

"... אבל ארבעת מינים שבלולב כבר אמרו חכמים ז"ל בכך טעמים מסויימים על דרך הדרשות (ע"י ויק"ר ל: ח-טו) אשר דרכם ידוע אצל מי שמבין דבריהם, והוא, שהם אצלם כעין המליצות הפיוטיות, לא שכך הוא ענין אותו הכתוב. ונחלקו בני אדם בדרשות - שני חלקים, חלק נדמה לו שהם אמרום על דרך באור ענין אותו הפסוק, וחלק זולל בהן ועשאן ללעג כי הדבר פשוט וברור שלא זה הוא ענין הכתוב... לא הבינו שתי הכתות שהם על דרך המליצות הפיוטיות..."

3. שלטי גבורים (ע"ז, ו. בשם הריא"ז)

ולפי שראיתי מפריצי עמנו המלגלין ובוזים דברי חכמים ומלמדים להם להלעיג על תורתנו באתי לבאר ענין המדרשים ומה היתה כוונת תורתנו בהם. דע והבן כי המדרשים הן על ג' דרכים... (א) יש מהן שהן דרך גוזמא, כמו שאמר... דברו חכמים בלשון הבאי... (ב) ויש מן המדרשים שהן על דרך מעשה נסים שמראה הקב"ה כחו... (ג) ויש מן המדרשים שכוונת חכמים בהם לדרוש המקרא בכל ענין שיכולין לדרוש, וסמכו על מה שכתוב: 'אחת דבר אלקים שתיים זו שמענו...' למדו מזה שמקרא אחד יוצא לכמה טעמים... ואמרו אין מקרא יוצא מידי פשוטו שהוא העיקר, וכל המדרש הנדרשים בו יש מהן שהוא עיקר קרוב לפשט ויש מהן שיש בו רמז כמעט... ואם א"א להיות המדרש כמשמעו יש בו רמז...

4. הרב יעקב מדן שליט"א (פר' נח, תשס"ד)

חז"ל אינם מספרי סיפורים, וברור שהמבין את דברי חז"ל כפשוטם הרי הוא מן הכסילים. חז"ל באגדותיהם אף לא תפקדו כמעבירי מסורות קדומות, אלא בעיקר כפרשני מקרא. מקורו של כל סיפור חז"ל נועץ בדרך כלל במקרה מקראי קודם.

נבחר את דברינו: במקומות רבים, המקרא סותם ואינו מפרט אירועים המהווים סיבה להתרחשויות המתוארות... חז"ל, כפרשני מקרא, באו לפרש את הסתום, ולשם כך יצרו

12. ספורנו (יא:ד)

זאת היתה עצת שרי הדור להמליך את נמרוד על כל המין האנושי ... והכוונה בזה היתה שהמולך על אותה העיר מלוך על כל המין האנושי בהיות שם דרישת כולם.

13. בראשית רבה פרשה צה ד"ה ג ד"א ואת

ובן כמה שנים הכיר אברהם את בוראו בן מ"ח שנה הכיר את בוראו, ריש לקיש אמר בן שלש שנים דכתיב עקב מנין עק"ב, ואברהם חיה קע"ה שנים נמצאת למד שבן שלש שנים הכיר את בוראו

14. סדר עולם רבה פרק א ד"ה מאדם עד המבול

מן המבול עד הפלגה ש"מ שנה, נמצא נח חיה אחר הפלגה עשר שנים אבינו אברהם היה בפלגה בין מ"ח שנה

- עי' שופטים ו:כה-לב (גדעון)
- עי' שמ"א ה:א-ה (הארון בבית דגון)

II. פרשת העקדה – אברהם ואיוב

15. גמ' סנהדרין פט: (מובא ברש"י בר' כ"ב)

+בראשית כ"ב+ ויהי אחר ההדברים האלה והאלהים נסה את אברהם. (אחר מאי?) +מסורת הש"ס: מאי אחר+ - אמר רבי יוחנן משום רבי יוסי בן זימרא: אחר דבריו של שטן, דכתיב +בראשית כ"א+ ויגדל הקדד ויגמל [וינעש אברהם משתה גדול ביום הגמל את יצחק], אמר שטן לפני הקדוש ברוך הוא: רבונו של עולם! זקן זה חננתו למאה שנה פרי בטן, מכל סעודה שעשה לא היה לו תור אחד או גוזל אחד להקריב לפניך? אמר לו: כלום עשה אלא בשביל בנו, אם אני אומר לו זבח את בנך לפני - מיד זובחו. מיד והאלהים נסה את אברהם, ויאמר קח נא את בנך.

<p>17. איוב פרק מב
(ו) על פן אַמאס וְנחמתי על עַפְר וְאַפְר:</p> | <p>16. בראשית פרק יח
(כו) ויען אברהם ויאמר הנה נא הואלתי לדבר אל ה' ואנכי עפר ואפר</p> |
|---|---|

III. מינוי משה רבינו - מבחן "רועה צאן"

18. שמות רבה ב:ב

ה' צדיק יבחן (שם/תהלים י"א). ובמה הוא בוחנו? במרעה צאן... ואף משה לא בחנו אלא בצאן. אמרו רבותינו: כשהיה משה רועה צאן של יתרו במדבר, ברח ממנו גדי אחד ורץ אחריו עד שהגיע לחסות. כיון שהגיע לחסות נזדמנה לו בריכה של מים ועמד הגדי לשתות. כיון שהגיע משה אצלו אמר לו: אני לא הייתי יודע שרץ היית מפני שעייף אותה. הרכיבו על כתיפו והיה מהלך. אמר לו הקב"ה: יש לך רחמים לנהוג צאנו של בשר ודם - חייד, אתה תרעה צאני. הוי: ומשה היה רעה.

כן נסגוד לרוחא דמבדר עננא, אייל נסגוד לרוחא אייל ונסגוד לבר אינשא דסביל רוחא, אייל מילין את משתעי אני איני משתחוה אלא לאור, הרי אני משליכך בתוכו, ויבא אלוה שאתה משתחוה לו ויצילך הימנו, הוה תמן הרן קאים פלוג, אמר מה נפשך אם נצח אברהם אנא אמר מן דאברהם אנא ואם נצח נמרוד אנא אמר דנמרוד אנא, כיון שירד אברהם לכבשן האש וניצול, אמרין ליה דמאן את, אמר להון מן אברהם אנא, נטלוהו והשליכוהו לאור ונחמרו בני מעיו, ויצא ומת על פני תרח אביו, הה"ד (שם/בראשית/ יא) וימת הרן על פני תרח וגו'.

9. דניאל ג' (תרגום)

(יד) עוֹנָה נְבוּכַדְנֶצַר וְאוֹמֵר לָהֶם: הַבְּאֲמַת שְׁדַרְךָ, מִיִּשְׁךְ וְעַבְדִּי נְגוּ, אֶת אֱלֹהֵי אֵינְכֶם עוֹבְדִים וְלַצֵּלֶם הַזֶּהָב אֲשֶׁר הַקִּימוֹתֵי אֵינְכֶם סוּגְדִים? (טו) עֲתָה אִם יִשְׁכֶם עֲתִידִים, שְׂפַעַת שְׂתִשְׁמַעוּ אֶת קוֹל הַקֶּרֶן, הַחֲלִיל, הַנְּבִל הַכְּנֹר, הַמְּנִים וְהַעֲוָגָב וְכָל מִינֵי הַזָּמֵר, תִּפְלוּ וְתִסְגְּדוּ לַצֵּלֶם אֲשֶׁר עֲשִׂיתִי; וְאִם לֹא תִסְגְּדוּ, בְּהַ שְׂעָה תִשְׁלַכּוּ לְתוֹךְ כְּבִשְׁן הָאֵשׁ הַבּוֹעֶרֶת, וְיָמִי הוּא אֱלֹהֵי אֲשֶׁר יַצִּילְכֶם מִיָּדִי. (טז) עֲנֵנו שְׁדַרְךָ, מִיִּשְׁךְ וְעַבְדִּי נְגוּ וְאוֹמְרִים לְמֶלֶךְ: נְבוּכַדְנֶצַר, לֹא צָרִיכִים אֲנַחְנוּ עַל דְּבַר זֶה לְהִשְׁבִּיךְ. (יז) אִם יֵשׁ אֱלֹהֵינוּ, אֲשֶׁר אֲנַחְנוּ עוֹבְדִים, יִכּוֹל לְהַצִּילֵנוּ מִכְּבִשְׁן הָאֵשׁ הַבּוֹעֶרֶת, וּמִן־הַמֶּלֶךְ יַצִּיל. (יח) וְאִם לֹא, יָדוּעַ יְהִיֶה לָךְ, הַמֶּלֶךְ, כִּי לֹא־הָיָה אֵין אֲנַחְנוּ עוֹבְדִים, וְלַצֵּלֶם הַזֶּהָב אֲשֶׁר הַקִּימוֹתֵי לֹא נִסְגַּד....

(כג) וְהָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה שֶׁלִּשְׁתֶּם: שְׁדַרְךָ, מִיִּשְׁךְ וְעַבְדִּי נְגוּ, נָפְלוּ לְתוֹךְ כְּבִשְׁן הָאֵשׁ הַבּוֹעֶרֶת כְּפוֹתִים. (כד) אַזִּי נְבוּכַדְנֶצַר הַמֶּלֶךְ תָּמָה וְקָם בְּהַתְּבַהֲלוֹת, עוֹנָה וְאוֹמֵר לְיוֹעֲצָיו: הֲלֹא אֲנָשִׁים שֶׁלִּשְׁהָ הִשְׁלַכְנוּ לְתוֹךְ הָאֵשׁ כְּפוֹתִים! עוֹנִים וְאוֹמְרִים לְמֶלֶךְ: נְכוֹן הַמֶּלֶךְ. (כה) עוֹנָה וְאוֹמֵר: הֲנִה אֲנִי רוֹאֶה אֲנָשִׁים אֲרַבְעָה מִתָּרִים, מִהֲלָכִים בְּתוֹךְ הָאֵשׁ וְחַבְלָה אֵין בָּהֶם, וּמְרֵאָהוּ שֶׁל הַרְבִּיעֵי דוֹמָה לְבָן אֱלֹהִים....

(כח) עוֹנָה נְבוּכַדְנֶצַר וְאוֹמֵר: בְּרוּךְ אֱלֹהֵיהֶם שֶׁל שְׁדַרְךָ, מִיִּשְׁךְ וְעַבְדִּי נְגוּ, אֲשֶׁר שָׁלַח מַלְאָכּוֹ וְהַצִּיל אֶת עַבְדֵּי אֲשֶׁר בְּטַחוּ עֲלָיו, וְדָבַר הַמֶּלֶךְ שֶׁנֶּה וְנָתַנוּ אֶת גּוֹפֵם, שֶׁלֹּא יַעֲבְדוּ וְלֹא יִסְגְּדוּ לְכָל אֱלֹהִים, אֶלֶּא לְאֱלֹהֵיהֶם....

10. דניאל פרק ד

(כו) לְקַץ יָרְחִים שָׁנִים עֶשֶׂר, עַל הֵיכַל הַמְּלָכוֹת שֶׁל בָּבֶל מְהֻלָּךְ הָיָה. (כז) עוֹנָה הַמֶּלֶךְ וְאוֹמֵר: הֲלֹא זֶה הִיא בָּבֶל הַגְּדוֹלָה, אֲשֶׁר אֲנִי בְּנִיתֶיהָ לְבֵית מְלָכוֹת, בְּתַקְףָּ חֲסִנִּי וְלִכְבוֹד הַדָּרִי. (כח) עוֹד הַדָּבָר בְּפִי הַמֶּלֶךְ, קוֹל מִן הַשָּׁמַיִם נָפַל: לָךְ אוֹמְרִים נְבוּכַדְנֶצַר הַמֶּלֶךְ, הַמְּלָכוֹת עֲבָרָה מִמֶּךָ. (כט) וּמֵאַנּוּשׁ אוֹתָךְ מְגַרְשִׁים, וְעַם חֵיַת הַבַּר מְדוֹרְךָ, עֵשֶׂב כְּשָׁוְרִים אוֹתָךְ יֵאָכְלוּ, וְשִׁבְעָה מוֹעֲדִים יַחְלְפוּ עֲלֶיךָ עַד שֶׁתִּדַּע, כִּי שׁוֹלֵט עָלְיוֹן בְּמְלָכוֹת אֲנוּשׁ, וְלָמִי שִׁירְצָה יִתְנַנֶּה.

11. בראשית פרק י

(ח) וְכוּשׁ יָלַד אֶת נִמְרֹד הוּא הַחַל לְהִיּוֹת גִּבּוֹר בְּאָרֶץ: (ט) הוּא הָיָה גִבּוֹר צִיד לְפָנָי ה' עַל כֵּן יֵאָמֵר כְּנִמְרֹד גִּבּוֹר צִיד לְפָנָי ה': (י) וְתָהִי רֵאשִׁית מִמְּלַכְתּוֹ בְּבָבֶל וְאַרְךָ וְאֶפְדִּי וְכִלְנֶה בְּאָרֶץ שֹׁנַר:

19. מה בין שאול למשה?		
משה (שמות ג'-ד')	שאול (שמו"א)	
<p>פרק ג (ז) ויאמר ה' ראה ראיתי את עמי אשר במצרים ואת צעקתם שמעתי מפני נגשו כי ידעתי את מכאביו: (ח) וארד להצילו מיד מצרים ולהעלותו מן הארץ ההוא אל ארץ טובה ורחבה אל ארץ זבת חלב ודבש אל מקום הפנעני והחתי והאמרי והפרזי והחוי והיבوسی: (ט) ועתה הנה צעקת בני ישראל באה אלי וגם ראיתי את הלחץ אשר מצרים לחצים אתם: (י) ועתה לכה ואשלחך אל פרעה והוצא את עמי בני ישראל ממצרים:</p>	<p>פרק ט (טו) והי' גלה את און שמואל יום אחד לפני בוא שאול לאמר: (טז) כעת מחר אשלח אליך איש מארץ בנימין ומשחתו לנגיד על עמי ישראל והושיע את עמי מיד פלשתים כי ראיתי את עמי כי באה צעקתו אלי:</p>	<p>לשון מינוי שלחות מה'</p>
<p>ג: יא - ויאמר משה אל האל להים מי אנכי כי אלך אל פרעה וכי אוציא את בני ישראל ממצרים:</p>	<p>ט: כא - ויען שאול ויאמר הלוא בן ימיני אנכי מקטני שבטי ישראל ומשפחתי הצערה מכל משפחות שבטי בנימין ולמה דברת אלי כדבר הזה:</p>	<p>מידת ענווה!</p>
<p>שמות פרק ג (יב) ויאמר כי אהיה עמך וזה לך האות כי אנכי שלחתיך בהוציאתך את העם ממצרים תעבדון את האלהים על ההר הזה: שמות פרק ד (א) ויען משה ויאמר והן לא יאמינו לי ולא ישמעו בקולי כי יאמרו לא נראה אליך ה': (ב) ויאמר אליו ה' מה זה בידך ויאמר משה: (ג) ויאמר השליכהו ארצה וישלכהו ארצה ויהי לנחש וינס משה מפניו: (ד) ויאמר ה' אל משה שלח ידך ואחז בזנבו וישלח ידו ויחזק בו ויהי למטה בכפו: (ה) למען יאמינו כי נראה אליך ה' אלהי אבותם אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב: (ו) ויאמר ה' לו עוד הבא נא ידך בחיקך ויבא ידו בחיקו ויוצאה והנה ידו מצרעת פשלג: (ז) ויאמר השב ידך אל חיקך וישב ידו אל חיקו ויוצאה מחיקו והנה שבה כבשרו: (ח) והיה אם לא יאמינו לך ולא ישמעו לקול האת הראשון והאמינו לקול האת האחרון: (ט) והיה אם לא יאמינו גם לשני האתות האלה ולא ישמעו לקולך ולקחת ממיימי היאר ושפכת היבשה והיו המים אשר תקח מן היאר והיו לדם ביבשת:</p>	<p>פרק י (א) ויקח שמואל את פד השמן ויצק על ראשו וישקהו ויאמר הלוא כי משחך ה' על נחלתו לנגיד: (ב) בלקתך היום מעמדי ומצאת שני אנשים עם קברת רחל בגבול בנימין בצלצח ואמרו אליך נמצאו האתנות אשר הלכת לבקש והנה נטש אביך את דברי האתנות ודאג לך לאמר מה אעשה לבני: (ג) וחלפת משם והלאה ובאת עד אלון תבור ומצאוך שם שלשה אנשים עלים אל האלהים בית אל אחד נשא שלשה גדיים ואחד נשא שלשת כפרות לחם ואחד נשא גבל יין: (ד) ושאלו לך לשלום ונתנו לך שתי לחם ולקחת מידם: (ה) אחר כן תבוא גבעת האלהים אשר שם נצבי פלשתים ויהי כבאך שם העיר ופגעת חבל נביאים ירדים מהבמה ולפניהם גבל ותף וחליל וכנור והמה מתנבאים: (ו) וצלחה עליך רוח ה' והתנבית עמם ונהפכת לאיש אחר: (ז) והיה כי תבאנה האתות האלה לך עשה לך אשר תמצא ידך כי האל להים עמך:</p>	<p>אותות להוכחת השליחות</p>
<p>שמות ה (כ) ויפגעו את משה ואת אהרן נצבים לקראתם בצאתם מאת פרעה: (כא) ויאמרו אלהים ירא ה' עליכם וישפט אשר הבאתם את ריחנו בעיני פרעה ובעיני עבדיו לתת חרב בנדם להרגנו:</p>	<p>פרק י (כד) ויאמר שמואל אל כל העם הראיתם אשר בחר בו ה' כי אין כמהו בכל העם וירעו כל העם ויאמרו יחי המלך: (כה) ובני בליעל אמרו מה ישענו זה ויבזהו ולא הביאו לו מנחה ויהי כמחריש:</p>	<p>אנשי בליעל שמרדו בשליחות</p>
<p>במדבר פרק יב פסוק ג והאיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה: במדבר טז – מרד קרח! (טו) ויחר למשה מאד ויאמר אל ה' אל תפן אל מנחתם לא חמור אחד מהם נשאתי ולא הרעתי את אחד מהם:</p>	<p>פרק טו (כשלונו בעמלק) (יז) ויאמר שמואל הלוא אם קטן אתה בעיניך ראש שבטי ישראל וימשחך ה' למלך על ישראל: (כד) ויאמר שאול אל שמואל חטאתי כי עברתי את פי ה' ואת דבריך כי יראתי את העם ואשמע בקולם: ילקוט שמעוני ק"ט "אמר רבי יהודה אמר רב: מפני מה נענש שאול? מפני שמחל על כבודו, שנאמר 'ובני בליעל אמרו - מה יושיענו זה, ויהי כמחריש'."</p>	<p>ענוות בע"מ</p>

- **סיני וכרמל - ע"י מל"א יח: לו-לט**
- **סיני ותבור - ע"י שירת דבורה - שופ' פ"ה**
- **סיני ובשן - ע"י תהלים ס"ח (מלחמת דוד בבשן)**

26. שופטים ה

(ד) ה' בצאתך משעיר בצעדתך משדה אדום ארך רעשה גם שמים נטפו גם עבים נטפו מים: (ה) הרים נזלו מפני ה' זה סיני מפני ה' א להי ישראל:

27. מיכה פרק א

(א) דבר ה' אשר הנה אלהים אל מיכה המרשתי... (ב) שמעו עמים כלם הקשיבי ארך ומלאה ויהי ה' א להים בכם לעד ה' מהיכל קדשו: (ג) כי הנה ה' יצא ממקומו וירד ודרך על במותי ארך: (ד) ונמסו ההרים תחתיו והעמקים יתבקעו כדונג מפני האש כמים מגרים במוךד:

28. תהלים סח

(א) למנצח לדוד מזמור שיר: (ב) יקום אלהים ופוצו אוזניו ויגוסו משנאיו מפניו: (ג) כהנדף עשן תנדיף כהמס דונג מפני אש יאבדו רשעים מפני אלהים:

... (ח) אלהים בצאתך לפני עמך בצעדתך בשימון סלה: (ט) ארך רעשה אף שמים נטפו מפני אלהים זה סיני מפני אלהים א להי ישראל: (י) גשם נדבות תניף אלהים נחלתך ונלאה אתה כוננתה:

... (יז) ה' א להים הר בשן הר גבננים הר בשן:

(יז) למה תרצדון הרים גבננים ה' הר חמד א להים לשבתו אף ה' ישכן לנצח: (יח) רכב א להים רבתיים אלפי שנאן ה' בם סיני בקדש: (יט) עלית למרום שבית שבי לקחת מתנות באדם ואף סוררים לשכן א להם אלקים:

29. ספרי דברים פיסקא מ"ה רבי שמעון

רבי אלעזר המודעי אומר, ספר וסיף ירדו כרוכים מן השמים, אמר להם, אם עשיתם את התורה הכתובה בזה, הרי אתם ניצולים מזה, ואם לאו הרי אתם לוקים בו. היכן פירושו של דבר + בראשית ג כד + ויגרש את האדם וישכן מקדם לגן עדן את הכרבים ואת להט החרב המתהפכת לשמר את דרך עץ החיים:

IV. סמיכות פרשיות

20. רש"י דברים כא:יא **21. תנחומא כי תצא א'**

ולקחת לך לאשה - לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע. שאם אין הקב"ה מתירה ישאנה באיסור. אבל אם נשאה, סופו להיות שונאה, שנאמר אחריו (פסוק טו) כי תהיין לאיש וגוי וסופו להוליד ממנה בן סורר ומורה, לכך נסמכו פרשיות הללו:

... כל מאן דנסיב יפת תואר נפיק מינייהו בן סורר ומורה, שכן מצינו בדוד, על שחמד מעכה בת תלמי מלך גשור בצאתו למלחמה, יצא ממנו אבשלום, שביקש להרוג אותו, ושכב עם נשיו לעיני כל ישראל ולעיני השמש, ועל ידו נהרגו כמה רבבות מישראל, ועשה מחלוקת בישראל, ונהרג שמעי [בן גרא] ושבע בן בכרי, ואחיתופל, ומפיבושת, ואיש בשת, והשליט ציבא על כל בית שאול

22. בבלי ברכות סג.

תניא, רבי אומר: למה נסמכה פרשת נזיר לפרשת סוטה - לומר לך שכל הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין.

23. בראשית רבה (וילנא) פרשה פד

יוסף בן שבע עשרה שנה וגוי, ואת אמר והוא נער אלא שהיה עושה מעשה נערות, ממשמש בעיניו מתלה בעקיבו מתקן בשערו

24. בבלי שבת קלט.

ואמר רב מלאי משום רבי יצחק מגדלאה: מיום שפירש יוסף מאחיו לא טעם טעם יין, דכתיב + בראשית מט+ ולקדךד נזיר אהיו.

V. ההרים בתחרות עם הר סיני

25. בראשית רבה פרשה צט ד"ה א (תהלים סח)

למה תרצדון הרים גבננים ה' הר חמד א להים לשבתו אף ה' ישכן לנצח (יז)

ר' יוסי הגלילי ור' עקיבא, רבי יוסי הגלילי פתר קרא בהרים בשעה שבא הקב"ה ליתן תורה בסיני היו ההרים רצים ומדיינים אלו עם אלו זה אומר עלי התורה ניתנת וזה אומר עלי התורה ניתנת, תבור בא מבית אלים וכרמל מאספמיא, הה"ד (ירמיה מו) חי אני נאם המלך ה' צבאות שמו כי תבור בהרים וכרמל בים יבוא, זה אומר אני נקראתי וזה אומר אני נקראתי, אמר הקב"ה למה תרצדון הרים וגוי כולכם הרים אלא כולכם גבנונים, היך מד"א (ויקרא כא) או גבן או דק, כולכם נעשה עבודת כוכבים על ראשיכם, אבל סיני שלא נעשה עבודת כוכבים עליו (תהלים סח) ה' הר חמד א להים לשבתו, (שמות יט) וירד ה' על הר סיני, אעפ"כ אף ה' ישכן לנצח בבית עולמים

VIII. פורים – "קבלו מה שקבלו כבר"

33. בבלי שבת פח.

+שמות יט+ ויתיצבו בתחתית ההר, אמר רב אבדימי בר חמא בר חסא: מלמד שכפה הקדוש ברוך הוא עליהם את ההר כגיגית, ואמר להם: אם אתם מקבלים התורה - מוטב, ואם לאו - שם תהא קבורתכם.
אמר רב אחא בר יעקב: מכאן מודעא רבה לאורייתא.
אמר רבא: אף על פי כן, הדור קבלוה בימי אחשורוש.
דכתיב +אסתר ט+ קימו וקבלו היהודים, קיימו מה שקיבלו כבר.

VI. פנחס ויפתח

30. בראשית רבה (וילנא) פרשה ס

ולא היה שם פנחס שיתיר לו את נדרו, אלא פנחס אמר הוא צריך לי ואני אלך אצלו, ויפתח אמר אני ראש קציני ישראל ואני הולך לי אצל פנחס, בין דין לדין אבדה הנערה ההיא, הדא דברייתא אמרה בין חייתא למחבלתא אזל ברא דעלובתא ושניהם נענשו בדמיה של נערה, **יפתח מת בנשילת אברים בכל מקום שהיה הולך בו היה אבר נישול הימנו והיו קוברין אותו שם**, הה"ד (שם /שופטים/ יב) וימת יפתח ויקבר בערי גלעד בעיר לא נאמר אלא בערי גלעד, פנחס נטלה ממנו רוח הקדש, הה"ד (דברי הימים א ט) **פִּינְחָס בֶּן אֶלְעָזָר נָגִיד הָיָה עֲלֵיהֶם**, הוא נגיד עליהם אין כתיב כאן, אלא נגיד היה, לְפָנָיִם ה' עִמּוֹ.

VII. אחשורוש - וכלים מכלים שונים

31. מגילה יא ע"ב

+אסתר א+ **בְּיָמֵים הָהֵם כָּשְׁבֶת הַמֶּלֶךְ**, וכתיב בתריה **בְּשָׁנַת שְׁלוֹשׁ לְמַלְכוֹ**. אמר רבא: מאי כשבת - לאחר שנתיישרה דעתו. אמר: בלשצר חשב וטעה, אנא חשיבנא ולא טעינא. מאי היא? דכתיב +ירמיהו כ"ט+ **כִּי לְפִי מְלֹאת לְבַבְךָ שְׁבָעִים שָׁנָה אֶפְקֹד אֶתְּכֶם**, וכתיב +דניאל ט"ו+ **לְמַלְאוֹת לְחַרְבוֹת יְרוּשָׁלַם שְׁבָעִים שָׁנָה**. חשוב ארבעין וחמש דנבוכדנצר, ועשרים ותלת דאוויל מרודך, ותרתי דידיה - הא שבעים, אפיק מאני דבי מקדשא ואשתמש בהו... אמר: השתא ודאי תו לא מיפרקי, אפיק מאני דבי מקדשא ואשתמש בהו. היינו דקאמר ליה דניאל: +דניאל ה'+ **וְעַל מָרָא שְׁמִינָא הַתְּרוֹמָמַת וְלְמֵאנִיָּא דִּי בֵּיתָה הִתִּיּו קְדָמָךְ**, וכתיב +דניאל ה'+ **בְּהַ בְּלִילְיָא קָטִיל בְּלֵאשְׁצַר מְלָכָא [כְּשִׁדְאָה]** וכתיב +דניאל ו'+ **וְדַרְיֹוֹשׁ מְדָאָה קַבֵּל מְלְכוּתָא כְּבַר שְׁנַיִן שְׁתַּיִן וְתַרְתֵּינָן**.
אנא חשיבנא ולא טעינא. מי כתיב למלכות בבל? לבבל, כתיב. מאי לבבל, - לגלות בבל. כמה בצירן - תמני. חשיב ועייל חילופייהו. חדא דבלשצר, וחמש דדריוש וכורש, ותרתי דידיה הא שבעין. כיון דחזי דמלו שבעין ולא איפרוק, אמר: השתא ודאי תו לא מיפרקי, אפיק מאני דבי מקדשא ואשתמש בהו. - בא שטן וריקד ביניהן והרג את ושתי.

32. פרק ה (תרגום)

(א) **בְּלֵשְׁאֲצַר הַמֶּלֶךְ עָשָׂה מִשְׁתֵּה גְדוֹל לְאַלְפֵי שָׁרִיו, וְלַעֲמַת הָאַלְפֵי יַיִן שְׁתֵּה**. (ב) **בְּלֵשְׁאֲצַר צָנָה בְּטַעַם הַיַּיִן, לְהַבְיֵא כְּלֵי הַזָּהָב וְהַכֶּסֶף, אֲשֶׁר הוֹצִיא נְבוּכַדְנֶצַּר אָבִיו מִן הַהִיכָל אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלַם, וַיִּשְׁתּוּ בָהֶם הַמֶּלֶךְ וְשָׂרָיו, נָשְׂיוּ וּפִילִגְשָׂיו**. (ג) **אֲזִי הִבְיֵאוּ אֶת כְּלֵי הַזָּהָב אֲשֶׁר הוֹצִיאוּ מִן הַהִיכָל אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלַם, וַיִּשְׁתּוּ בָהֶם הַמֶּלֶךְ וְשָׂרָיו, נָשְׂיוּ וּפִילִגְשָׂיו**. (ד) **שְׁתּוּ אֶת הַיַּיִן, וַיִּשְׁבְּחוּ אֶת אֱלֹהֵי הַזָּהָב וְהַכֶּסֶף, הַנְּחַשְׁת, הַבְּרָזָל, הַעֶץ וְהָאֶבֶן**. (ה) **בְּהַ בְּשַׁעָה, יָצְאוּ אֲצַבְעוֹת שֶׁל יָד אֲדָם וְכַתְּבוּ לַעֲמַת הַנְּבַרְשָׁת, עַל הַשִּׁיד שֶׁל כְּתָל הַהִיכָל שֶׁל הַמֶּלֶךְ, וְהַמֶּלֶךְ רוֹאָה פֶּס יָד אֲשֶׁר כּוֹתֶבֶת**.